

บทที่ 6

บทสรุป : อำนาจเชิงสัญลักษณ์และการสร้างอัตลักษณ์ความเป็น “มั่ง” ภายใต้บริบทของการแย่งชิงอำนาจการจัดการทรัพยากร

การค้นคว้าแบบอิสระนี้ได้นำเสนอชุมชนมั่งบ้านแม่สาใหม่ที่ได้กลับไปรื้อค้นมรดกทางประเพณีวัฒนธรรมทั้งการหิบบกบาง ประเด็นขึ้นมาอธิบายและนิยามความหมายใหม่ (redefine/revitalize/reconstruct) และการหิบบกประเพณีและองค์ความรู้ใหม่ (articulate) จากวัฒนธรรมอื่นมาเติมเต็มเสริมให้วัฒนธรรมของคนมีความแข็งแกร่งขึ้นและอาศัยแนวร่วมกับแวดวงนักวิชาการ นักพัฒนาเอกชน ตลอดจนสื่อมวลชน เพื่อให้เกิดการรับรู้สภาพความเป็นจริง ตลอดจนวิถีชีวิต/อัตลักษณ์ของชุมชนมั่ง เกิดการรับรู้ในวงกว้างขึ้นทั้งในระดับประเทศและระดับประชาคมโลกและเป็นการเปิดพื้นที่ของการมีส่วนร่วมอย่างชอบธรรมในการดำรงอยู่ เนื้อหาบทนี้เป็น การวิเคราะห์ศักยภาพของอำนาจเชิงสัญลักษณ์ของชุมชนมั่งที่สามารถเปิดพื้นที่ข้ามพรมแดนการนิยามสิทธิความเป็นพลเมืองในกรอบของรัฐ-ชาติสู่ประชาคมโลก และสามารถนิยามอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มั่งในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์ผู้มีสิทธิการเข้าถึงและมีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมภายใต้ กระแสการจัดการอย่างยั่งยืน

6.1 อำนาจเชิงสัญลักษณ์และการเปิดพื้นที่ทางสังคม

Bourdieu (อ้างแล้ว) ได้อธิบายถึงอำนาจเชิงสัญลักษณ์ไว้ว่าเป็นความชอบธรรมในการจัดกลุ่ม จัดประเภท ความเป็นจริงภายนอก หรือ อำนาจในการสร้างชุดคำอธิบายความเป็นจริงในโลกที่ได้รับการยอมรับ เป็นความชอบธรรมในการสร้างชุดคำอธิบายจากมุมมองของมนุษย์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ที่ส่งผลให้กลุ่มอื่นเกิดการเชื่อตาม ดังนั้น ขั้นตอนในการสร้างชุดคำอธิบายจึงเป็นกระบวนการสะสม อำนาจเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งในที่สุด จะกลายเป็นทุนที่เป็นกลยุทธ์ทางการเมืองในการนิยามจุดยืน ตัวตน และตำแหน่งแห่งที่ ซึ่งเปรียบได้เช่นเครื่องมือที่สามารถนำพาผู้ที่เป็นรองให้กลับเข้ามาสู่พื้นที่ทางสังคม และความเป็นศูนย์กลางได้ (Bourdieu 1991) ในที่นี้ จึงอาจกล่าวได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์มั่งสามารถอ้าง อำนาจความชอบธรรมในการนิยามโลกแห่งความเป็นจริงในปริภูมิของการจัดการทรัพยากรให้เป็น ที่ประจักษ์แก่สังคมในระดับหนึ่ง ซึ่งถือเป็นความสำเร็จในการสร้างอำนาจเชิงสัญลักษณ์ในสังคม ปัจจุบัน

“มั่ง” เป็นกลุ่มชนที่ถูกสร้างขึ้นให้เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์อันถูกปั้นแต่ง ดีความ

ถูกนิยามโดยคนหลายกลุ่มหลายสาขาอาชีพในช่วงเวลาของประวัติศาสตร์แถบดินแดนเทือกเขาทางเหนือของประเทศไทย นับตั้งแต่สมัยเป็นพวกที่หนีร้อนมาพึ่งเย็นตามวาทกรรมของราชอาณาจักรสยามโบราณ (Thongchai 2000) กลุ่มคนผู้สร้างและนิยาม “ชาวม้ง” มีทั้ง กลุ่มที่เป็น “ผู้อ่อน/ คนนอกสังคมไทย” คือ นักวิชาการตะวันตกที่เข้ามาพร้อมกับเจตคติของความเหนือชั้นกว่าทางวัฒนธรรมมีทั้งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้าน “ชาวเรา” คนที่พูดภาษาตระกูลไทที่สนใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต หรือ ผู้ที่อ้างตัวว่าเป็น “ชาวเรา” ที่เป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ และท้ายที่สุด มีกลุ่ม “ชาวเขา” ที่เป็นคนบนพื้นที่สูงซึ่งเป็นผู้สืบเลือดเนื้อเชื้อไขของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเองก็ได้เข้าร่วมกระบวนการนิยาม “ความเป็นม้ง” ด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่ค่อนข้างมีอิทธิพลต่อการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นม้งที่ดูมีบทบาทเด่นชัดขึ้นในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา นั้น ถือเป็นกลุ่มชนชั้นกลางที่สนใจการเปลี่ยนแปลงทางด้านระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการสูญเสียอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนในสังคมไทย กลุ่มชนชั้นกลางที่เริ่มเข้ามา มีบทบาทที่ชัดเจนเป็นกลุ่มชนชั้นกลางที่ใช้แนวคิดกระแสวัฒนธรรมชุมชนเป็นกลุ่มแรก ต่อมา มีกลุ่มนักวิชาการ กลุ่มนักพัฒนาเอกชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอันเห็นได้จากความพยายามในการสร้างสำนึกกระแสการรักษาวัฒนธรรมขึ้น โดยพยายามรื้อฟื้นอดีตและร่องรอยของวัฒนธรรมดั้งเดิมต่างๆ ผ่านการศึกษา เลือกรับปรับใช้และสร้างให้เกิดขึ้นใหม่ ตลอดจนตรวจสอบความเที่ยงแท้ของวัฒนธรรมดั้งเดิมว่ามีอะไรหลงเหลืออยู่บ้างอันเป็นประโยชน์ต่อการรื้อฟื้นนำกลับมาใช้ใหม่

ด้วยเหตุดังกล่าว การนำเสนอภาพของชุมชนม้งบ้านแม่สาใหม่ว่าเป็นชุมชนที่สามารถอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืนด้วยรูปแบบการจัดการที่มีระบบศีลธรรมกำกับพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรป่า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำเสนอความชอบธรรมของระบอบกรรมสิทธิชุมชนนั้น ได้ก่อให้เกิดกระแสการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการนำเสนอภาพลักษณ์ของชุมชนอุดมคติที่ไม่มีร่องรอยของความเป็นจริง ดังเช่น ที่กองบรรณาธิการวารสารชีวิตบนดอย (2544)¹ ได้เขียนถึงองค์ความรู้ท้องถิ่นที่ “คนอยู่กับป่า” ได้อย่างกลมเกลียว ซึ่งเห็นได้ชัดว่าเป็นการกล่าวที่ขาดการใช้แนวคิดทางประวัติศาสตร์ และเป็นการมองภาพการอยู่ป่าอย่างตายตัวและไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน

นอกจากนี้ การนำเสนอภาพลักษณ์ของคนรักป่าของชุมชนบนพื้นที่สูงยังละเลยความเป็นจริงของการอธิบายสังคมบนภูเขาที่มีความเป็นปัจเจกมากขึ้นที่ต่างคนต่างแสวงหาผลประโยชน์ตามกระแสตลาดเสรี (Hayami อ้างแล้ว) ดังนั้น ความคิดเชิงอุดมคติและเชิงโรแมนติกที่บรรดานักพัฒนาเอกชนและบรรดานักวิชาการบางส่วนได้มีส่วนนำเสนอและให้การสนับสนุนภาพลักษณ์ดังกล่าว จึงอาจกล่าว

¹ หน้า 29-51

ได้ว่าเป็นข้อควรระวังในการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับชุมชนบนที่สูง

ผู้ศึกษาในฐานะที่ทำการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ม้ง มีความเห็นว่า การเสนอภาพเชิงโรแมนติคของชุมชนนั้นเป็นเรื่องที่สมควรกระทำอย่างระมัดระวังเพราะ “การนำเสนอภาพเชิงอุดมคติของชุมชนนั้นท้ายที่สุด อาจถูกคุกคามและกลายสภาพเป็นเพียงเครื่องมือของการต่อสู้” (co-opt) อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาอยากเสนอแนะให้มองการนำเสนอภาพลักษณ์เชิงบวกดังกล่าวในแง่ของความแตกต่างมองตัวตนและภาพลักษณ์ใหม่ในฐานะที่เป็นผลผลิตของกลไกแห่งความแตกต่าง เมื่อเป็นเช่นนี้ การนำเสนอภาพลักษณ์ใหม่ดังกล่าวก็ให้ประโยชน์ในฐานะขั้นตอนแรกของการต่อต้านวาทกรรมหลักของรัฐที่กดขี่ชนกลุ่มน้อยผู้ด้อยโอกาสในสังคมทั้งหลาย (subaltern groups) ภายใต้งื่อนี้ ชุมชนทุกแห่งจึงจำเป็นต้องมีพลวัตของชุมชนเพื่อที่จะสามารถสร้างสิทธิชุมชนผ่านกระบวนการการเมืองทางวัฒนธรรม ซึ่งภาพลักษณ์เชิงอุดมคติหรือแนวคิดเชิงโรแมนติคนั้น ถ้ามองว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของยุทธวิธีในการต่อสู้เรียกร้องและนิยามสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ก็ถือเป็นมุมมองที่ควรแก่การศึกษาและนำมาใช้ในการทำความเข้าใจสังคม ทั้งนี้ ต้องกระทำด้วยความระมัดระวังเนื่องจากความคิดโรแมนติคแบบแสวงหาความเป็นแก่นแท้ ท้ายที่สุด อาจจะพบกับความผิดหวังเพราะสิ่งที่ถูกนำเสนอเป็นภาพหน้าฉาก (front stage) และหลังจาก (back stage) อาจไม่ใช่สิ่งเดียวกันเสมอไป

ผู้ศึกษามีความเห็นว่าความคิดเชิงโรแมนติคเกี่ยวกับวัฒนธรรมนั้นมีมิติอยู่สองระดับคือระดับที่หนึ่ง ความเป็นแก่นแท้และดั้งเดิม ซึ่งเป็นมุมมองที่ต้องการกลับไปแสวงหารากเหง้าดั้งเดิมและนำมาปฏิบัติใหม่ เพื่อสร้างทางเลือกแบบปฏิเสธรการเปลี่ยนแปลง คือ เลือกที่จะไม่เปลี่ยนแปลง ดังนั้น หากเราจะมองวัฒนธรรมที่ชุมชนม้งนำมาใช้ในการเรียกร้องต่อสู้ด้วยมุมมองดังกล่าวนี้ก็จะทำให้ไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงและพลวัตของวัฒนธรรม

ในขณะที่ระดับที่สองของความคิดเชิงโรแมนติคเกี่ยวกับวัฒนธรรมนั้นเป็นการมองและทำความเข้าใจกับยุทธวิธีการนำเสนอตัวตนของชุมชนม้งในกระบวนการวิาทะกับอำนาจครอบงำจากภายนอก โดยให้ความสำคัญกับประสบการณ์ร่วม และโครงสร้างความสัมพันธ์ที่ขึ้นอยู่กับความแตกต่าง การนำเสนอภาพแทนความจริงจึงถูกนิยามและเป็นผลของข้อความต่าง ดังนั้น งานศึกษาชั้นนี้จึงมุ่งทำความเข้าใจการนำเสนอภาพของชาวม้งชุมชนบ้านแม่สาใหม่ที่อาจดูเป็นอุดมคติเกินควรในแง่ของยุทธวิธีในการนิยามสิทธิ และในกระบวนการวิาทะระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับการครอบงำของรัฐ กล่าวคือ ในขณะที่รัฐกล่าวหาชุมชนม้งว่าเป็นคนทำไร่เลื่อนลอย ชุมชนม้งก็ได้พยายามนำองค์ความรู้การจัดการทรัพยากรแต่อดีตกำหนด นิยามใหม่เพื่อชี้ให้เห็นว่า คนม้ง ไม่ได้ทำไร่เลื่อนลอยแต่ทำ “ไร่ย้ายที่” ที่มีระบบการจัดการที่สอดคล้องกับระบบนิเวศ และไม่ได้ทำลายป่า แต่ทำกินจากป่าโดยมีระบบศีลธรรมเชิงอนุรักษ์กำกับรูปแบบการใช้ป่า หรือ ในขณะที่รัฐมีนโยบายส่งเสริมการปลูกป่า

ทดแทนผ่านการให้สัมปทานแก่ภาคเอกชนในการปลูกไม้โตเร็ว เช่น ยูคาลิปตัส ซึ่งชุมชนบนพื้นที่สูง กลับเป็นว่าเป็นการแสวงหาผลประโยชน์ของรัฐ พรรณไม้ที่นำมาปลูกก็ไม่สอดคล้องกับระบบนิเวศน์ของชุมชน กลับส่งผลให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของชุมชนมากขึ้น ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ท่ามกลางการถูกดึงเข้าไปสู่เครือข่ายทางสังคม เทคนิคและองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เหนือไปกว่าความเป็นท้องถิ่นของตนเอง ชุมชนบนพื้นที่สูง หรือ ชาวม้งบ้านแม่สาใหม่ในที่นี้ ได้ปรับใช้กระบวนการผสมผสานความรู้ของท้องถิ่นเข้ากับองค์ความรู้จากภายนอกในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป้าประสงค์ของการเปิดพื้นที่ในการแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกับผู้อื่น มีวัฒนธรรมและความรู้ในการดำรงชีวิตที่ไม่ด้อยกว่ากลุ่มอื่นใด ความรู้ท้องถิ่นของชุมชนม้งบ้านแม่สาใหม่ ในที่นี้ จึงสามารถปรับเปลี่ยนไปตามสภาวะการณ์ใหม่ๆที่ได้เชื่อมโยงเข้ากับการเสนอภาพตัวแทนในมิติของอำนาจและความรู้ที่เป็นสากล

ดังนั้น ภาพโรแมนติกของไร่หมุนเวียนที่ถูกนำเสนอว่าเป็นระบบการเกษตรที่สร้างความหลากหลายทางชีวภาพให้กับระบบนิเวศและเป็นแหล่งอาหารหลักของชาวม้ง ตลอดจนเป็นไร่ย้ายที่ที่รักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวม้งทั้งในแง่ของเศรษฐกิจและวัฒนธรรมนั้น จึงเป็นการต่อต้านการนิยามการเกษตรที่เคยเรียกกันว่าไร่เลื่อนลอย เพราะคำว่าไร่เลื่อนลอยนั้น เป็นคำที่รัฐได้ใช้เป็นวาทกรรมในการกดขี่และคุกคามวิถีชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูงอยู่ตลอดเวลา ดังคำกล่าวที่ว่า

“ทุกวันนี้ไร่เลื่อนลอยเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในหลายประเทศและต่อความพยายามในการเพิ่มปริมาณอาหารในเขตร้อนชื้น เมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา อิทธิพลใหม่ๆ ได้ทำให้ไร่เลื่อนลอยมีลักษณะทำลายล้างมากขึ้น และลดความสามารถในการตอบสนองต่อประชากรที่พึ่งพาเกษตรประเภทนี้ การประเมินความสามารถทางสังคมและเศรษฐกิจ พร้อมๆ กับการเพิ่มขึ้นของประชากร การคมนาคมที่รวดเร็ว และการเกิดขึ้นของชาตินิยมเหล่านี้ได้เปลี่ยนแปลงแบบแผนการเกษตรที่มีมาแต่บรรพบุรุษนี้ไปในทางทำลายมากขึ้น ประเทศที่มีประชากรพึ่งพาการเกษตรแบบไร่เลื่อนลอยต้องหามาตรการในการแก้ไขปัญหานี้ก่อนที่ผลเสียหายต่อป่าและดินจะเพิ่มขึ้นไปกว่านี้ และก่อนที่ความล้มเหลวของไร่เลื่อนลอยในการผลิตอาหารที่พอเพียงจะนำวิกฤตทางการเมือง” (FAO 1967 อ้างใน ปิ่นแก้ว อ้างแล้ว)

กระบวนการนำเสนอภาพตัวแทนและการนิยามความหมายใหม่ที่จะให้ความชอบธรรมต่อชุมชน เช่น การนำเสนอไร่ย้ายที่ว่าเป็นระบบการเกษตรที่สอดคล้องกับระบบนิเวศและเป็นวิธีการจัดการที่ดินที่สร้างความเป็นธรรมในชุมชน หรือ ด้วยเหตุผลที่พื้นที่ไร่ย้ายที่เป็นสมบัติของชุมชนอันมีระบบการจัดสรรที่กำกับด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเคร่งครัดมาแต่อดีต หรือ ชุดองค์ความรู้ท้องถิ่นรูปแบบต่างๆ ที่ได้ถูกนำเสนอเป็นภาพตัวแทนเพื่อภาพลักษณ์ใหม่จึงมีนัยเป็นวาทกรรมที่แสดง

ให้เห็นกระบวนการผลิตและสร้างความหมายเกี่ยวกับความจริง ที่หมายรวมถึงการผลิตชุดความรู้และปฏิบัติการจริงทางสังคมที่ต่อเนื่องมาจากความรู้ที่ผลิตขึ้น โดยเฉพาะการสร้างเงื่อนไขให้ชาวม้งนิยามตัวตนตามชุดองค์ความรู้ที่ถูกผลิตออกมา ภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรมดังกล่าวอันได้นำเสนอผ่านจารีตปฏิบัติ ระบบความเชื่อและกฎเกณฑ์การใช้ป่าของชาวม้งบ้านแม่สาใหม่จึงสามารถวิเคราะห์ได้ว่าล้วนเป็นการสร้างวาทกรรมที่ต้องการเปิดโปง (demythification) และท้าทายองค์ความรู้ที่รัฐใช้ในการครอบงำและอ้างความชอบธรรมในการจัดการป่า

การนำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนม้งบ้านแม่สาใหม่ในที่นี้ จึงสะท้อนให้เห็นพลวัตความยืดหยุ่นและปรับตัว เลื่อนไหลไม่หยุดนิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้เห็นว่ามนุษย์ใช้วัฒนธรรมในฐานะพลังผลักดันทางสังคมมากกว่าจะให้ความหมายในตัวของมันเอง หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการนำเสนอกระบวนการสะสมทุนมาเป็นตัววิเคราะห์การปรับเปลี่ยนทางสังคม ในที่นี้ ก็เทียบเท่ากับการใช้ทุนทางเศรษฐกิจที่คนมีเงินสามารถที่จะเปลี่ยนสถานะของคนได้ในระดับฐานะทางเศรษฐกิจและอาจนำไปสู่การปรับเปลี่ยนสถานะในโครงสร้างของสังคมได้

ในการทำงานเดียวกันชาวม้งบ้านแม่สาใหม่มิได้มีภาพพจน์ที่ดีขึ้นเพียงเพราะภาพลักษณ์ที่ได้นำเสนอออกสู่สังคมว่าเป็น “คนม้งที่อยู่ในป่าได้อย่างยั่งยืน” โดยอัตโนมิติ หากแต่เนื่องจากสถานการณ์วิกฤตธรรมชาติปัจจุบันและกระแสสิ่งแวดล้อมนิยมที่สร้างพื้นที่ให้เกิดการยอมรับวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตที่เอื้อให้กับความอุดมสมบูรณ์สมบูรณ์ของธรรมชาติว่าเป็นวัฒนธรรมที่เหนือกว่าคนอื่น ในนัยนี้ การเสนอภาพตัวแทนของชาวม้งบ้านแม่สาใหม่ภายใต้บริบทเฉพาะดังกล่าวจึงส่งผลให้เกิดความโดดเด่นขึ้นภายใต้ระบบวัฒนธรรมปัจจุบัน

ความรู้ท้องถิ่น ภาพลักษณ์ใหม่ที่ผ่านการนำเสนอจึงมีนัยเป็นอำนาจ เป็นกระบวนการที่ชุมชนได้สถาปนาระบบแห่งความจริงชุดใหม่ขึ้นมา โดยการนำทุนทางวัฒนธรรมของตนเองมาผลิตซ้ำนิยามตีความหมายใหม่เพื่อผลทางเทคโนโลยีของอำนาจ ในการต่อรองต่อสู้ช่วงชิง เปิดโอกาสให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งบ้านแม่สาใหม่สามารถต่อสู้อย่างลึกซึ้งและรอบด้านกับกลุ่มพลังอำนาจที่เหนือกว่า เพื่อการสร้างความมั่นคงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม รวมทั้งความมั่นใจต่อความเป็นชาติพันธุ์และความเป็นตัวตนในความเป็นชาวม้งด้วยเช่นกัน

ด้วยเหตุนี้ การเสนอภาพตัวแทนของชุมชนม้งบ้านแม่สาใหม่ จึงได้สะท้อนให้เห็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับสังคมอย่างต่อเนื่อง ฉะนั้น การนำเอาแนวความคิดเรื่องกระบวนการสะสมและแปลงทุนมาใช้ศึกษาความเป็นชุมชนเพื่อการสร้างความเป็นตัวตน และการเปิดพื้นที่ทางสังคม ในที่นี้ จึงได้ข้อสรุปที่ว่าชาวม้งบ้านแม่สาใหม่ได้ใช้ทุนทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องของการจัดการทรัพยากร ตลอดจนประเพณี ความเชื่อ

ตลอดเรื่องเล่าต่าง ๆ มานำเสนอเพื่อเปิดพื้นที่ทางสังคมในกระบวนการต่อสู้กับภาพลักษณ์ที่รัฐหยิบยื่นยึดเยียดให้กับ “ชาวเขา” ว่าเป็นคนโง่ทำลาบป่า นั่นคือ ชาวม้งบ้านแม่สาใหม่ได้แปลงทุนทางวัฒนธรรมให้เป็นอำนาจเชิงสัญลักษณ์เพื่อสร้าง “ตัวตนใหม่” (representation of the self) และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผ่านสื่อ งานวิชาการและองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ ให้สังคมมองเห็นว่าอัตลักษณ์ของชาวม้งนั้นผูกพันแนบแน่นอยู่กับการรักษาป่าหรือความเป็นคนรักป่า การแปลงทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นอำนาจเชิงสัญลักษณ์ ดังกล่าวจึงทำให้ชาวม้งสามารถเปิดพื้นที่ทางสังคม เพื่อต่อรองเรียกร้อง ให้ได้รับการยอมรับสิทธิเหนือทรัพยากรของชุมชนและยืนยันศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์เพื่อตอบโต้ต่อภาพลักษณ์และข้อกล่าวหาของรัฐและสร้างความชอบธรรม (legitimize) ให้กับสิทธิและอำนาจการเข้าถึงทรัพยากรของชุมชนได้ มากขึ้น

6.2 ข้อโต้แย้งเชิงวิเคราะห์

อย่างไรก็ตาม งานศึกษาชุมชนชาวม้งที่ผ่านมา นั้น ในความเห็นของผู้ศึกษาเห็นว่าเป็นการมองภาพการต่อสู้เพื่อเป้าประสงค์เชิงเดี่ยว กล่าวคือ เป็นการต่อสู้เพื่อได้มาซึ่งความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและการกระจายทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ที่ติดยึดอยู่กับการวิเคราะห์สังคมชาวนาดั้งเดิมที่ยังคงใช้มุมมองเดิมวิเคราะห์การต่อสู้ของชาวม้งเพื่อได้มาซึ่งปัจจัยทางการผลิตและได้ครอบครองกรรมสิทธิ์เหนือปัจจัยการผลิตอย่างถูกต้องตามกฎหมาย หรือ เรียกร้องสิทธิโดยอ้างฐานชุมชนและกรรมสิทธิ์ส่วนรวม ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว สังคมม้งมีเปลี่ยนแปลงในระบบการถือครองที่แทบไม่ให้ความสำคัญกับกรรมสิทธิ์ส่วนรวมหากแต่มุ่งเน้นสิทธิแบบปัจเจก การวิเคราะห์การต่อสู้แบบดั้งเดิมจึงไม่สามารถอธิบายการต่อสู้ของชุมชนม้งในปัจจุบันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับชุมชนที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตเป็นแบบทุนนิยมดังกรณีของชุมชนม้งบ้านแม่สาใหม่

ในอีกแง่มุมหนึ่งนั้น เห็นได้ชัดว่า งานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งและการจัดการทรัพยากรของชุมชนม้งในช่วงศตวรรษที่ผ่านมาได้เน้นภาพลักษณ์ของชาวม้งกับวิถีชีวิตการทำไร่เลื่อนลอยจนกลายเป็นภาพลักษณ์ที่ตายตัว ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า การเลือกนำเสนอระบบการผลิตเพียงประการเดียวดังกล่าว เป็นผลมาจากความจงใจที่ละเลยพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของระบบเศรษฐกิจของชุมชนบนพื้นที่สูงที่มีสั่งสมมาเป็นเวลายาวนาน การปรับเปลี่ยนเข้าสู่กระบวนการแลกเปลี่ยนเชิงเศรษฐกิจที่รัฐเป็นผู้นำเสนอการเกษตรเชิงพาณิชย์อย่างเข้มข้นสู่ชุมชนบนพื้นที่สูงในนามของการพัฒนา

ภายใต้บริบทของความขัดแย้งในเรื่องอำนาจการจัดการทรัพยากร การนำเสนอระบบการผลิตแบบไร่หมุนเวียนในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตดั้งเดิม จึงสะท้อนให้เห็นเป้าประสงค์หลักของการสร้างภาพและนำเสนอของชุมชนบนพื้นที่สูงเช่นนี้ว่ามุ่งทำลาย ตรวจสอบวาทกรรมของชนชั้นผู้นำและ

วาทกรรมของรัฐเกี่ยวกับการเกษตรบนที่สูง และแม้ว่าการอ้างองค์ความรู้ท้องถิ่นภูมิปัญญาของชาวม้งว่าสามารถดำรงอยู่ในป่าได้อย่างสมดุลและน่าจะเป็นอีกหนึ่งทางเลือกของการพัฒนา หากพิจารณาในมุมกลับก็อาจกล่าวได้ว่าไม่ได้ให้ทางเลือกใหม่ที่แท้จริงอย่างใด นั่นคือ เพื่อการสร้างความปลอดภัยในการอ้างสิทธิการเข้าถึงทรัพยากรของชุมชนผ่านการนำเสนอภาพของคนม้งรักษาต้นน้ำไม่ทำลายป่าไม่ได้กลับกลายเป็นการตกลุมพรางเพื่อจะตอบสนองต่อข้อกล่าวหาว่า ชาวม้งบ้านแม่สาใหม่ไม่ได้ทำลายป่าและไม่ได้ใช้สารเคมีปริมาณมากในการเกษตรอย่างที่ถูกลกล่าวหา ทั้งหมดนี้จึงสะท้อนให้เห็นการใช้ความรู้หรือภาพในการนำเสนอชุดเดียวกันกับที่รัฐใช้เพื่ออ้างความปลอดภัยในการควบคุมพื้นที่สูง และหากมองในแง่การพัฒนา การสร้างภาพและนำเสนอภาพของชาวม้งในฐานะผู้พิทักษ์ป่าก็ยังคงแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมกัน อาจกล่าวได้ว่า ท้ายที่สุด ชาวม้งจะสามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมไทยก็ต่อเมื่อทำหน้าที่เป็นผู้รักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมให้กับภาคเมือง ไม่ใช่ในฐานะผู้ใช้ทรัพยากรอย่างที่มีสิทธิเท่าเทียมกัน

จากการทำการศึกษาวิจัยในพื้นที่บ้านแม่สาใหม่ซึ่งเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ของการสะสมทุนทางวัฒนธรรมและมีการพูดถึงป่าชุมชนและไร่หมุนเวียนในฐานะอัตลักษณ์แห่งวิถีชีวิตของชุมชนม้งอย่างเข้มข้น จนกลายเป็นพื้นที่ทำงานของหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมทั้งภาครัฐและเอกชน วิถีชีวิตของชาวม้งที่ผูกพันอยู่กับไร่หมุนเวียนและป่าชุมชนอย่างแยกไม่ออก อัตลักษณ์ที่ผูกพันอยู่กับไร่หมุนเวียนและป่าชุมชนนี้ได้ถูกผลิตซ้ำและนำเสนอในพื้นที่หลายระดับ ทั้งในวงวิชาการท้องถิ่นที่มีการนำเสนอถึงชาวม้งบ้านแม่สาใหม่ว่ามีระบบคิดที่เอื้อต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและมีภูมิปัญญาของการรักษาระบบนิเวศจนสามารถกลายเป็นอัตลักษณ์ประจำกลุ่มชาติพันธุ์ และเกิดการรับรู้กันในวงกว้างว่าม้งแห่งบ้านแม่สาใหม่คือคนรักษาป่า ในกระบวนการนี้ จึงเป็นกลไกที่จะนำไปสู่ความปลอดภัยผ่านการสร้างค่านิยมตนเองและนำเสนอภาพสร้างนั้นเพื่ออำนาจเชิงสัญลักษณ์อันเป็นผลสัมฤทธิ์ของกระบวนการสะสมทุนทางวัฒนธรรมนั่นเอง และจากผลสัมฤทธิ์ของการยอมรับม้งบ้านแม่สาใหม่ในวงกว้างโดยเฉพาะในปริบทของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนี้ทำให้ประจักษ์ชัดว่าการต่อสู้ได้เปลี่ยนรูปแบบจากการเมืองของชาวนาชาวไร่ (agrarian politics) ไปสู่ระดับที่ใหญ่กว่าระดับการเมืองชาวนาเป็นการเมืองสิทธิมนุษยชนและการเมืองนิเวศซึ่งการยึดติดกับการวิเคราะห์พื้นฐานการเมืองเรื่องชาวนาก็จะทำให้เห็นข้อจำกัดของกระบวนการสะสมทุนเพื่อแปลงทุนมาเป็นอำนาจเชิงอำนาจเชิงสัญลักษณ์ การต่อสู้เหนือสิทธิในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของชุมชนม้งบ้านแม่สาใหม่จึงถือเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จากพื้นที่สีดำที่มีการปลูกฝิ่นมาเป็นพื้นที่สีเหลืองที่มีการบวชป่าและในที่สุดกลายเป็นพื้นที่สีเขียวเพราะการอนุรักษ์ ในที่นี้ การเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อมจึงไม่ใช่เป็นสิ่งสำคัญอันเดียวที่เป็นประเด็นของการเรียกร้อง แต่มีประเด็นหรือคุณค่าอื่นๆ ที่ชาวบ้าน

ต้องการสร้างขึ้นมา ไม่ใช่ชวนา แต่เป็นหน่วยที่ใหญ่กว่าความเป็นชวนา เป็นชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรม เป็นประชากรของโลกซึ่งมีลักษณะยึดหยุ่นมากกว่าการเป็นชวนา

ดังนั้น กระบวนการสะสมทุนเชิงสัญลักษณ์ดังกล่าวนี้มิได้เป็นการต่อสู้แย่งชิงระดับการอ้างความชอบธรรมในการเมืองเรื่องชวนา แต่เป็นการต่อสู้ในการเมืองนิเวศและการเมืองเรื่องชาติพันธุ์ซึ่งมีศักยภาพในการเปิดพื้นที่ให้กับคนอ่อนแอจึงมีพลังทางการเมืองสูงกว่าระดับของการเป็นเรื่องชวนา อาจจะมีข้อกังขาว่าชาวบ้านไม่อาจสร้างพื้นที่ก้าวข้ามจากการเมืองเรื่องชวานาสู่การเมืองเรื่องชาติพันธุ์ และการเมืองนิเวศได้ เพราะอาจจะไม่มีความรู้เพียงพอ ในพื้นที่ศึกษานี้มีหน่วยงานที่เป็นแนวร่วมของการเสนอภาพของม้งสู่เวทีโลก เช่น หน่วยงานพัฒนาเอกชนที่มีสำคัญในการร่วมเสนอภาพใหม่ของชุมชนม้งบนเวทีโลก อาทิ เครือข่ายม้งที่ชุมชนม้งบ้านแม่สาใหม่ได้ได้ร่วมทำการก่อตั้ง รวมถึงการเข้าร่วมเป็นสมาชิก ไม่ว่าจะ เป็นเครือข่ายเกษตรกรภาคเหนือ แนวร่วมเกษตรกรภาคเหนือ หรือ เครือข่ายป่าชุมชน ตลอดจนการเข้าร่วมกับสมัชชาคนจน ทั้งหมดล้วนร่วมนำเสนอภาพชุมชนบนพื้นที่สูงในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์ผู้มีความหลากหลาย ซึ่งในประเด็นนี้ ผู้ศึกษาอยากเน้นย้ำถึงความสำคัญของการเคลื่อนไหวผ่านเครือข่ายว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนม้งบ้านแม่สาใหม่สามารถมีบทบาทที่โดดเด่นได้ดังเช่นปัจจุบัน ซึ่งจากการสังเกตการณ์การดำเนินงานและการพูดคุยกับบรรดาแกนนำหมู่บ้านทำให้ผู้ศึกษาได้รู้ว่าชุมชนแม่สาใหม่ไม่ได้ต่อสู้อย่างโดดเดี่ยว แต่เน้นการเชื่อมระหว่างกลุ่มเครือข่ายเพื่อพลังอำนาจในการเคลื่อนไหวที่มากและมีการกำหนดยุทธศาสตร์วิเคราะห์สถานการณ์ รวมถึงการกำหนดจังหวะการเคลื่อนไหวต่อสู้ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งทำให้การเคลื่อนไหวมีพลังในการต่อรองกับรัฐมากขึ้น การปรับใช้วัฒนธรรมเพื่อการสะสมอำนาจเชิงสัญลักษณ์จึงมีพลังในการทำให้คนชายขอบมีอำนาจมากขึ้นซึ่งอาจเป็นหนทางที่นำไปสู่ความชอบธรรมในกรรมสิทธิการเข้าถึงและถือครองทรัพยากรสิ่งแวดล้อมมากขึ้น หรือมีน้ำหนักในการต่อสู้ต่อรองได้มากกว่าเดิม

ทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น จึงเห็นได้ว่าการพยายามลุกขึ้นมาเสนอภาพตัวตนแบบใหม่ของชุมชนม้งบ้านแม่สาใหม่ ได้วิพากษ์กระบวนการสร้างภาพเหมารวม (stereotype) นอกเหนือไปจากนั้นแล้วภาพเสนอเกี่ยวกับชุมชนม้งบ้านแม่สาใหม่ไม่ได้ล่องลอยมาจากอากาศธาตุ แต่เกิดขึ้นภายใต้กระบวนการปรับเปลี่ยนทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นอำนาจเชิงสัญลักษณ์ กล่าวคือ ภาพที่โรแมนติคเกินจริงนี้ถูกสร้างและนำเสนอเพื่อให้มีศักยภาพสูงสุดต่อการสร้างความชอบธรรมทางสังคม ดังนั้น ชาวม้งบ้านแม่สาใหม่จึงต้องถูกสร้างให้เป็นผู้ที่รักป่าโดยมิได้หวังผลตอบแทนส่วนตัวใดๆ ทั้งนี้ มิได้หมายความว่าภาพของชาวม้งบ้านแม่สาใหม่จะหยุดนิ่งตายตัว หากแต่เป็นเพียงภาพเสนอหนึ่งที่สังคมโดยรวมในปัจจุบันยอมรับ หากสถานการณ์หรืออคติความเชื่อทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป ก็เป็นที่เชื่อว่า

การเสนอภาพของชาวม้งบ้านแม่สาใหม่ก็ย่อมปรับเปลี่ยนไปเช่นเดียวกัน

อนึ่ง จากการศึกษาชุมชนบ้านแม่สาใหม่ในเรื่องลึกลับ ผู้ศึกษาเห็นว่าวาทกรรมความเป็นชุมชน (communality) และการเน้นขนบธรรมเนียม หรือสิทธิตามประเพณีเพื่ออ้างความชอบธรรมในการถือครองที่ดินในป่านั้น เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับปรากฏการณ์จริงของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง การสร้างภาพของชาวม้งที่ต่อสู้เพื่อสิทธิในการอยู่ในป่าโดยเน้นความเป็นชุมชน การกล่าวถึงสิทธิส่วนร่วม ทั้งหมดล้วนแต่ขัดแย้งกับระบบกรรมสิทธิ์ที่มีอยู่ในชุมชนม้งบ้านแม่สาใหม่ในปัจจุบันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นกรรมสิทธิ์แบบปัจเจก กรรมสิทธิ์เช่าเพื่อทำกิน ล้วนสะท้อนความหลากหลายและเปลี่ยนแปลงของระบบกรรมสิทธิ์ที่ผันแปรไปในยุคของระบบตลาดเสรี ซึ่งในประเด็นนี้ สอดคล้องกับที่ Hall และ Du Gay (1996) มีความเห็นว่าภาพลักษณ์ที่ได้ถูกนำเสนอในบางครั้งก็ขัดแย้งกันในตัวเองขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ดังนั้น การนำเสนอจารีตประเพณีเพื่อจัดสรรระบบกรรมสิทธิ์ภายในหมู่บ้านและเน้นความเป็นชุมชนเพื่ออ้างสิทธิเหนือพื้นที่ป่านั้นกลายเป็นเพียงรูปแบบหนึ่งของวาทกรรมที่ไม่อาจจะอธิบายความเป็นจริงทางสังคมได้ การเป็นม้งพิทักษ์ป่าจะเป็นเพียงการแสดงตัวอย่าง (show case) ของการเคลื่อนไหวทางด้านสิ่งแวดล้อมเท่านั้น เพราะถึงแม้ว่าสังคมในวงกว้างจะได้รับรู้ว่าชาวม้งจัดการป่าได้อย่างสมดุล แต่ก็อยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน ขนบธรรมเนียมประเพณีในการดูแลรักษาป่าเป็นได้เพียงเครื่องมือของนักเคลื่อนไหวเพื่อสิ่งแวดล้อมเท่านั้นแต่ไม่ได้ให้สิทธิที่แท้จริงแก่ชุมชนม้งแต่อย่างใด

กรณีการยกตัวอย่างประเพณีความเชื่อในเรื่องผีขุนน้ำและความกลัวผีขุนน้ำที่เป็นหลักคิดของการอนุรักษ์ทรัพยากรนั้น ชุมชนม้งบางแห่งโดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนรุ่นใหม่ก็ไม่มีใครที่นับถือความเชื่อดั้งเดิมอีกแล้ว ดังนั้นการอ้างความเชื่อเรื่องผี เพื่อนิยามตนเองว่า มีหลักคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์จึงเป็นเรื่องที่ควรตั้งคำถามเพราะเป็นการย้อนอธิบายความเชื่อในอดีตเมื่อร้อยกว่าปีที่ไม่มีใครปฏิบัติแล้ว ในชุมชนปัจจุบัน นอกจากนั้น ผู้นำในการเรียกร้องสิทธิบนฐานความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ล้วนเป็นคนหนุ่มสาวที่ได้รับการศึกษาในสังคมสมัยใหม่และย้อนกลับไปเน้นบางแง่มุมของวัฒนธรรมดั้งเดิมเพื่ออ้างสิทธิเท่านั้นเอง ยิ่งกว่านั้น การที่บรรดานักวิชาการและนักพัฒนาเอกชนได้สร้างภาพพจน์และบทบาทให้ชุมชนม้งว่าเป็นผู้พิทักษ์สิ่งแวดล้อม อาจจะสร้างความแตกต่างและแตกแยกในหมู่กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่อาศัยร่วมกันบนพื้นที่สูง หรือนำไปสู่ความขัดแย้งในชุมชนบนที่สูงมากขึ้น ฉะนั้นการสร้างภาพชาวม้งว่าสามารถจัดการความขัดแย้งภายในได้ด้วยความเชื่อและพิธีกรรมและสามารถสร้างชุดวาทกรรมเพื่อต่อสู้กับกระแสกดดันจากภายนอกโดยอ้างประเพณีดั้งเดิมนั้นก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากรบนที่สูงซึ่งมีกลุ่มต่างๆ ที่พร้อมจะเข้ามาอ้างสิทธิได้เสมอ

อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการสะสมภาพลักษณ์ของชาวม้งบ้านแม่สาใหม่นั้น วาทกรรมความ

เป็นชุมชนก็ถูกใช้เป็นยุทธวิธีของการสะสมทุนเชิงสัญลักษณ์ด้วยเช่นกันซึ่งถูกหยิบใช้ต่อสู้ภายใต้บริบทของกระแสสิ่งแวดล้อมนิยมที่เกิดขึ้นในระดับโลกซึ่งให้ยกย่องและยอมรับบทบาทสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์และภูมิปัญญาของคนพื้นถิ่นในการดูแลรักษาทรัพยากรของโลก ดังนั้น การต่อสู้เพื่อสร้างความชอบธรรมในการใช้ทรัพยากรของกลุ่มชาติพันธุ์ในแต่ละท้องถิ่นจึงมิใช่แค่เพียงเป็นการต่อสู้ระหว่างชุมชนกับรัฐเท่านั้น แต่ได้ก้าวข้ามไปสู่การต่อสู้และการอ้างความชอบธรรมที่สัมพันธ์กับสังคมระดับโลกด้วย

ในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา มีชุมชนมั่งเพียงบางส่วนที่ถูกอพยพออกจากพื้นที่ และยังเป็นส่วนสนับสนุนสำคัญในการเรียกร้องสิทธิชุมชนดังเช่นในกรณีการเรียกร้องพ.ร.บ.ป่าชุมชน ดังนั้น การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์โดยละเอียดมีการเกี่ยวโยงกับสถานการณ์ปัจจุบันทั้งในระดับประเทศและระดับโลกก็อาจทำให้มองเห็นเพียงแต่ความขัดแย้งภายในชุมชนเท่านั้น ทั้งนี้เพราะความเป็นชาติพันธุ์ไม่ได้จำกัดอยู่แค่กรอบของความเป็นชุมชนในลักษณะที่เป็นหมู่บ้านซึ่งมีขอบเขตทางกายภาพตีกรอบอย่างตายตัว แต่ความเป็นชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์คือ ชุมชนที่อยู่ด้วยความสัมพันธ์กับกลุ่มคนอื่น ๆ ทั้งในระดับประเทศและระดับโลก ซึ่งจะต้องเผชิญหน้ากับปริวิตทางสังคมด้านอื่นๆ ด้วย อาทิ กระแสสิ่งแวดล้อมนิยม และกระแสท้องถิ่นนิยม เป็นต้น ดังนั้น การสร้างอำนาจเชิงสัญลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ดำรงวิถีชีวิตอยู่บนที่สูงจึงเป็นกระบวนการที่นำภาพความเป็นชาติพันธุ์มาสร้างใหม่ให้สามารถนำไปใช้เรียกร้องสิทธิการอยู่กับป่าอย่างชอบธรรม เป็นการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ให้ความเป็นชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ที่หยิบใช้เครื่องมือและข้อมูลข่าวสารจากภายนอกกลับเข้ามาสร้างกติกากภายในชุมชนที่สอดคล้องกับความสัมพันธ์และสถานการณ์ทั้งสองระดับในปัจจุบัน

ภายใต้บริบทของกระแสสิ่งแวดล้อมนิยมของสังคมไทยและโลก ผู้ผลิตทางวัฒนธรรมของชาวม้งบ้านแม่สาใหม่ได้นำเสนอความเป็นชาติพันธุ์ในฐานะพลเมืองไทยกลุ่มหนึ่งและใช้ทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นอำนาจเชิงสัญลักษณ์ที่เข้าไปท้าทายวาทกรรมหลักของชาติและสร้างภาพลักษณ์ใหม่จากชาวป่าชาวม้งมาเป็น “ชาวม้งในฐานะลูกหลานของผืนป่าและแผ่นดิน” อำนาจเชิงสัญลักษณ์ได้สร้างชาวม้งให้เปลี่ยนจาก “คนตัดไม้” มาเป็น “คนรักป่า” โดยคัดสรรและหยิบใช้ประเพณีคุณค่าดั้งเดิมเพื่อจะปกป้องและนิยามตำแหน่งแห่งที่ของตนในปริวิตของการแย่งชิงพื้นที่ป่าและพื้นที่ทางสังคม แม้บางครั้ง ภาพลักษณ์เชิงบวกดังกล่าวจะดูสวยงามเกินจริง แต่ต้องยอมรับว่าอย่างน้อยการเลือกใช้แง่มุมบางอย่างจากวัฒนธรรม เช่น ทุนทางสัญลักษณ์ก็ถือเป็นก้าวหนึ่งของการสร้างความหมายทางสังคมที่อย่างน้อยก็ได้เปิดโอกาสให้คนชายขอบได้เชื่อมโยงกับคนชั้นกลางและชนชั้นอื่นในสังคมไทย

หากพิจารณาการสร้างทุนทางสัญลักษณ์ของชาวม้งในด้านหนึ่งอาจมองว่าเป็นการกดทับการสร้างภาพลักษณ์ของชาติพันธุ์อื่นๆ ไปด้วย แต่ในขณะเดียวกัน ผู้ศึกษาก็พบว่าในการสร้างอัตลักษณ์

ของม้งบ้านแม่สาใหม่นั้นก็ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ได้สะสมทุนทางวัฒนธรรมของตนขึ้นมาด้วยเช่นกัน และมีปฏิบัติการต่างๆ เพื่อยืนยันความชอบธรรมของตนในลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกัน นั่นคือ การสร้างทุนทางสัญลักษณ์ไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ ณ ตัวผู้ผลิตวัฒนธรรม หรือชุมชนผู้ผลิตวัฒนธรรมเท่านั้น หากแต่ยังสามารถส่งต่อหรือนำไปทับซ้อนกับชุมชนอื่นๆ ได้ และไม่ได้เป็นการแบ่งแยกหรือเบียดเบียนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ตามที่เข้าใจกันไม่ เพราะการผลิตทุนทางสัญลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ก็สามารถหยิบใช้ประโยชน์ทุนทางสัญลักษณ์ที่ชาวม้งได้สร้างขึ้นได้ด้วย ดังนั้นการใช้ประโยชน์จากอำนาจเชิงสัญลักษณ์ของชาวม้งบ้านแม่สาใหม่ ก็อาจนำมาซึ่งความร่วมมือระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยกันมากกว่าที่จะปะทะกคคมกันเองระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ การใช้อำนาจเชิงสัญลักษณ์นี้จึงไม่ใช่แค่การถูกอุปโลกน์ให้เป็นคนรักป่าอย่างไร้มิติทางประวัติศาสตร์และมีตีความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มคนชายขอบที่ต่างก็ถูกภาพลักษณ์ด้านลบตอกตรึงไว้กับความเป็นชาวเขาคนทำลายป่ามาด้วยกัน แต่การสร้างทุนทางสัญลักษณ์นี้ คือยุทธวิธีหนึ่งในการสร้างอัตลักษณ์ร่วม (collective identity) และเป็นอัตลักษณ์ร่วมของคนชายขอบผู้เป็นรอง (subaltern identity) ที่จะยืนยันสิทธิในการมีส่วนร่วมในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากร